

Temeljne pravice nezakonitih migrantov v Evropski uniji

Členi 1, 14, 31, 35 in 47, ki spadajo v poglavja „Dostojanstvo“, „Svobščine“, „Solidarnost“ in „Sodno varstvo“ Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, zagotavljajo pravico do človekovega dostojanstva, izobraževanja, poštenih in pravičnih delovnih pogojev, varovanja zdravja ter pravico do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča.

Politični okvir

Mednarodno in evropsko pravo o človekovih pravicah državam članicam EU nalaga obveznost da zagotavljajo človekove pravice vsem osebam v njihovi pristojnosti. To vključuje tudi nezakonite migrante.

Izraz „nezakoniti migranti“ se nanaša na posameznike, ki niso državljani države članice EU in živijo v tej državi brez veljavnega vizuma ali dovoljenja za prebivanje.

Čeprav države članice niso obvezane zagotavljati enakih pravic nezakonitim migrantom kot državljanom, morajo spoštovati temeljni sklop standardov človekovih pravic. To vključuje dostop do:

- potrebnega zdravstvenega varstva za vse, vključno z nujno in osnovno zdravstveno oskrbo, kot je možnost obiskati zdravnika ali prejeti potrebna zdravila;
- zdravstvenega varstva za nosečnice ter zdravstvenega varstva in izobraževanja za otroke enako kot za državljane;
- pravnega varstva – mehanizma, ki posamezniku omogoča, da vloži pritožbo in pridobi pravno sredstvo, kot je na primer nadomestilo za nezgodo pri delu.

Ključna vprašanja

Glede na projekt Clandestino, ki ga je financirala Evropska komisija, je leta 2008 v EU po ocenah živelo od 1,9 do 3,8 milijona nezakonitih migrantov. Zaradi svojega nezakonitega statusa so ranljivi za izkoriščanje in zlorabo

na delovnem mestu. Pogosto se srečujejo s pravnimi in praktičnimi ovirami pri dostopu do osnovnih storitev, kot so zdravstvena oskrba, izobraževanje in pravno varstvo. Nekatere kategorije nezakonitih migrantov se znajdejo še v posebno ranljivem položaju, med njimi so na primer tisti – pretežno ženske – ki so zaposleni kot delavci v gospodinjstvu. Pogosto so žrtev diskriminacije zaradi svoje rase ali etnične pripadnosti in nasilja na podlagi spola. Nekatere skupine nezakonitih migrantov se srečujejo s posebno resnimi posledicami, če nimajo dostopa do svojih osnovnih pravic: pomanjkanje dostopa do zdravstvenega varstva in izobraževanja lahko ogrozi zdravje otrok in njihov prihodnji razvoj.

Glavne ugotovitve in nasveti na podlagi dokazov

Prakse odkrivanja in prijavljanja

Čeprav imajo države članice pravico nadzorovati, kdo vstopa in ostane na njihovem ozemlju, morajo pri izvajanju zakonodaje o priseljevanju spoštovati standarde človekovih pravic. V nekaterih državah članicah taki ukrepi vključujejo prijetje nezakonitih migrantov v bolnišnicah in šolah ali v njihovi bližini. Podobno je v nekaterih državah članicah, kjer je dolžnost nekaterih javnih organov, kot so sodišča ter izvajalci zdravstvenih storitev in izobraževanja, da prijavijo nezakonite migrante organom za priseljence, kadar ti poskušajo dostopati do storitev, ali je prijavljanje njihova stalna praksa. Te dejanske ali zaznane prakse odkrivanja in prijavljanja lahko nezakonitim migrantom preprečujejo dostop do osnovnih pravic zaradi strahu pred prisilno odstranitvijo.

Države članice EU ne smejo uporabljati metod odkrivanja, ki dejansko preprečujejo dostop do zdravstvenega varstva, izobraževanja ali pravnega varstva. Izvajalcem storitev se ne sme naložiti obveznosti prijave nezakonitih migrantov organom za priseljence. Opustiti je treba prijavljanje in izmenjavo informacij z organi za priseljence in o opustitvi obveznosti prijave obvestiti izvajalce storitev in migrante.

Dostop do zdravstvenega varstva

Nezakoniti migranti, ki običajno nimajo dovoljenja za delo, morajo pogosto plačati za zdravstveno oskrbo, ki je državljanom na voljo brezplačno, vključno z nujno zdravstveno oskrbo. Celo posebno ranljive skupine, kot so nosečnice in otroci, morda niso upravičene do brezplačnega zdravljenja enako kot državljani. Ker so nezakoniti migranti upravičeni do brezplačnega zdravljenja na podlagi nacionalne zakonodaje, morajo morda še vedno zadovoljiti upravne zahteve, ki jim otežujejo dostop do zdravstvenega varstva v praksi, kot je predložitev dokazila o stalnem prebivališču.

Nezakonitim migrantom je treba zagotoviti dostop do potrebne zdravstvene oskrbe enako kot državljanom in uporabljati enake predpise glede plačevanja in oprostitve pristojbin. V skladu s členom 24 Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah in členom 12 Konvencije Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk morajo imeti nosečnice pravico do brezplačne predin porodne nege ter nege med porodom, otroci pa enak dostop do zdravstvenega varstva kot državljani, vključno s cepljenjem.

Dostop do izobraževanja

Otrokom nezakonitih migrantov je morda preprečen vpis v brezplačno osnovno šolo, ker ne morejo predložiti potrebnih uradnih dokumentov, kot so veljavno dovoljenje za prebivanje, rojstni list ali zdravstvena kartoteka.

V skladu s členom 28 Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah je treba vsem otrokom zagotoviti brezplačno osnovnošolsko izobraževanje.

Dostop do pravnega varstva

Nezakoniti migranti, ki doživijo fizično zlorabo ali nezgodo pri delu ali ne prejmejo plačila, se pri uveljavljanju svojih pravic prek sodišča srečujejo s številnimi ovirami. To zmanjšuje odvračilni učinek zakonodaje za delodajalce, zato so nezakoniti migranti ranljivejši za izkoriščanje.

Tisti, ki se zaposlijo kot delavci v gospodinjstvu, so še posebno ranljivi za zlorabo in izkoriščanje, ker je ta zaposlitveni sektor običajno slabše zakonsko urejen v primerjavi z drugimi sektorji. Delodajalci pogosto ne zagotavljajo počitka, plačanega dopusta in plačane bolniške odsotnosti, čeprav so ti zagotovljeni z nacionalno zakonodajo.

Nezakoniti migranti se morda bojijo, da jih bodo sodišča prijavila organom za priseljence, če bodo vložili pritožbo, in če to storijo, pogosto težko dokažejo zadevo. Priče, ki so lahko prav tako nezakoniti migranti, morda niso pripravljene pričati in morda ni na voljo dokazov o zaposlitvenem razmerju. Poleg tega vse države članice ne priznavajo pravice do vložitve zahtevka za zaostala plačila osebnih prejemkov ali nadomestila zaradi nezgode na delovnem mestu.

Države članice bi morale priznati in podpirati ključno vlogo nevladnih organizacij in sindikatov pri spodbujanju dostopa do pravnega varstva za nezakonite migrante.

Poleg tega morajo zagotoviti, da so vzpostavljeni učinkoviti mehanizmi, ki nezakonitim migrantom na podlagi določb direktive o sankcijah zoper delodajalce (Direktiva 2009/52/ES) omogočajo vložitev pritožb zoper delodajalce.

Neodstranljivi nezakoniti migranti

Države članice v nekaterih primerih zaradi pravnih ali praktičnih razlogov ne morejo odstraniti nezakonitih migrantov. Vendar jim pogosto ni dodeljen uradni pravni status, zato se lahko znajdejo v položaju, v katerem se več let ne morejo zaposliti ali si ne morejo pridobiti dostopa do osnovnih storitev.

Prihodnja ocena in revizija direktive o vračanju v letu 2014 je priložnost za uvedbo sprememb, zato da se zagotovi spoštovanje osnovnih pravic oseb, ki niso bile odstranjene. Vzpostaviti je treba mehanizme na ravni EU ali ravni držav članic, da se osebam, ki se srečujejo z daljšimi obdobji „pravne negotovosti“, zagotovi pravni status in posledično dostop do pravic.

Dodatne informacije:

Ta informativni list temelji na treh poročilih agencije FRA o pravicah nezakonitih migrantov, objavljenih leta 2011:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (Temeljne pravice nezakonitih migrantov v Evropski uniji) (november 2011)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States (Nezakoniti migranti, zaposleni kot delavci v gospodinjstvu: izzivi za Evropsko unijo in njene države članice na področju temeljnih pravic) (julij 2011)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (Nezakoniti migranti, zaposleni kot delavci v gospodinjstvu: izzivi za Evropsko unijo in njene države članice na področju temeljnih pravic) (oktober 2011)